

Daniel Amirov

دنيال اميروڤ
پنجاه و پنج ساله
زندگي

Гуьнжунди ве редактировать сохди
Сергей Изгияев

7-4-3
71

Художник
С. САЛАВАТОВ

ЭЗ РЕДАКТОР

Донил Атнилов — еки эз ведилуьбе шогьиргьой татини. У ги-рошди четине рэхь зиндегунире. Э еки эз стихигьой хуьшде у нуь-вуьсди э гьечи:

ГЭили мере екиш не сохди
Шор эз тикмегьо, гьэнфитгьо, мэхьгьо,
Эз парт пенжимуьн класс зу вихди
Михьтожи мере, берди э сэхьро,
Эри кор сохде, лугьэй нуи офде...

(Эз стихи «Шор не сохди»)

Донил Атнилов земде омори э шегьер Дербенд, э кифлет ко-сибе кустарь э 1913 сал. Пенжсалеле у мундени эз бебе етим. Унегуьре у зу виннире четине рузгьой зиндегунире. Довом доре четинигьоре, те пенжимуьн класс хундени. Песде эз дуьваздегьса-леиревоз сер гуьрдени жофокеширеире. Кор сохдени э опытная селекционная станцияй шегьер Дербенд.

Эз 14 салеи Донил бурмундени дануьсдеъ шогьири хуьшде-ре. У нуьвуьсдени суьфдеи стихи хуьшдере «Бебе ве духдер». Э и салгьо уре вегуьрденуьт э кор э редакцияй «Захьметкеш», эз унжо сер гуьрде оморени хунден ве параменд бирен нуьвуьсден-

гьой шогьри энү. Э 1933 сал у хундени э редакционно-издательский техникум э шегьер Масков, комиреки верасде оморенге э 1936 сал гене кор сохдени гье э у редакция.

Гьечи э е ченд идорегьо кор сохдени Атнилов, оммо омбордеки фикир хуышдере дорени э кор параменд сохден литературай татире, иллогьки поэзией энуре.

Чуьтам э фронтгьой Буьзуьрге довглой ватани у разведчик бириге, гьечу э поэзиеш тегьер разведчик гешде офдембу темагьой хуышдере эри нуьвуьсде стихигьо ве поэмагьо.

Песини салгьо шогьир зигьисдембу э шегьер Масков. У дур биребугеш эз шегьер гьэили хуышде, оммо, дуьл энү дебу э дуьл хэлгь ю. Эри сигьд хосден гьэизе хэлгь хуышдере у нуьвуьсди:

Мере гьисд минет, о хэлгь тати ме:
Чуьтам эри туь жун доренуьмге,
Дусд хогь туьш мере екемлей семе,
Эйчуь овурдей хьэсуьл небуге?

Дор тэгьрифлуьни э бегьер гуьре,
Гьер вэхд гьисд э дор бенд нум бегьериш.
Э келе женггьо, э вэхдгьой шориш,
Чуьн кук туь э ёр гье гуьрдем туьре.

(Эз стихи «Э зугьун тати»)

Эз зир гьэлем шогьир Донил Атнилов ведироморет омборе стихигьо ве поэмагьо. Гьеммей чугьоре э и чуькле сборникле эри дешенде минкин нисди. Э хундегоргьой тати мэгьлуьмуьт дуьруьжде, мэгьэнолуье поэмагьой энү «Книг ве шушке», «Сивьё гуьл», «Гуьлчи», «Гьэизе одоми», «Валентина Терешкова», «Сегьисметгьо» ве угьонигеш. Еки эзугьо поэма «Гьэизе одоми»

дарафди э и сборник. Шогьир э чигьрет игид поэмай хуьшдере
воз, духдир Поневоз бурмундени гьовхоберире э пес мунде куьгь-
не гIэдотгьоревоз ве тарафгиргьой энугьоревоз, софе муьгьбете
ве хьэрекетигьой энуре э вокурдеи тозе зиндегунире.

Э стихигьой хуьшде шогьир тэгIрифлюь сохдени партия
Ленине, гIээизе Ватан Советире ве бурмундени хьэрекетигьой
хэлгь имуре э кор зуте вокурдеи коммунизмаре э улкейму. Э еки
э: стихигьой хуьшде шогьир нуьвуьсдени:

Оммо вомундет гьеле э дефдер
Ченд сипре велггьо. О, ки дануьсде,
Чуь жире гофгьо э рэхьгьо офде,
Минувуьсуьмге э угьо песде,
Оммо хосденуьм е велге семе
Нуьвуьсде эз девр эн коммунизма.

(Эз стихи «Дефдер гьултугь»)

Шогьир Донил Атилов бу келе тарафгир дусди ве бирори
хэлгьгьо, бу гьовхобер шолуми ве саламети э гIуьлом. Э и те-
магьо у нуьвуьсди омборе стихигьой. Э стихи «Эз товун едигор»
шогьир нуьвуьсдени:

Мере герек нисд е едигориш,
Не эз муьс, буьруьнжи, не эз мармардаш.
Мере гереки муьгьбет э хори,
Соху хэлгьгьоре у гьовум-гьэрдеш.

Атилов не энжэгь нуьвуьсдембу дестонгьой шогьир хуьш-
дере, у гьемчуьн э зугьун деден мичарунд нуьвуьсенгьой Буь-
зурге классикгьоре А. С. Пушкине, М. Ю. Лермонтове, Т. Г. Шев-

ченкоре, М. Горькире, Самед Вургуне, С. Маршаке, С. Стальскире
ве чендгьойгереш.

Омбре стихигьой энү чарунде оморот э зугьун урусн ве пе-
чататъ сохде оморот э центральный не республиканский газетгьо
ве журналгьо.

Некумне уьлуьм зу журо сохд уре эз эловлуье зиндегунн.
30 апрель 1968 сал э шегьер Масков муьрдени талантлуье шогьир
тати Донил Атилов. У гьемишелуьг сокит хисиригеш э хок хори
гИэили хуьшде, нуввуьсде дестонгьой энү генедеш зиндеют, эде-
те зигьисденуьт э дуьл хэлгъ ю.

Сергей Изгияев

ШОР НЕ СОХДИ

Гъили мере екиш не сохди
Шор эз тикмегъо, гъэнфитгъо, мэхьгъо,
Пенжимуьн класс зу вихди
Михьтожи мере, берди э сэхьро,
Эри кор сохде, лугъэй нун офде...

Гъони эдеме эй хунде рафде
Ве гуфдиренуьм герме согъбоши
Ме эз духдергъо, моч не сохдемгъо,
Эз догъгъо, гъеле не варафдемгъо,
Эз богъгъо, селт не диремгъо хоши,
Эз шороб ишу, не биремгъо гъич
Гъеле ме пиен не гъемиге гиж.

Ве оммо кими глэилгьо э ме
Хэндусденуьт, ки эдем рафденуьм
Гуфдире эри Пушкин бире ме.

Бигьил хэндуйтгу, нис данусденуьм,
Ки мибошумге, гьеле нисд веди.
Оммо э уьго гуюм, пэхьнинуьт
Э гьэриш велггьой том Пушкин ченди
Стихигьой ме дирe мидануьт.

СОГЬБОШИ ГУФДИРЕИ

— Имбуруз Каспий, эдем гьишденуьм
Вэхдлугь хунере, э дур рафденуьм,
Ки дануьсде чуй миэвтге коргьо
Э сер ме, гьисди дур эз дохьоргьо,
Ве мигуьруьмге эз туь ме гьэрoл,
Мишиновиге, зеруьмге хьэрой,

Нис данусденуьм, оморем оммо
Гьеле чуйкелe, не бире домор,
Гьони э кин туь эз гьемей хоши,
Эри гуфдире эз туь согьбоши,
Чуьнки туьре ме лап дусд хосденуьм,
Е сураш пэхьни нисе сохденуьм.

Каспий эриме сере гьуз гуьрде,
Пуьрси у гуйге эз мигьровуни:
— Гу, туьре э рэхь чуй дуьмге гьони?

Гуфдируьм, десе ме э сер берде:
— Ме лап эн туь дусд хьисоб гьисдуьмге,
Екем ди мере эз лепуьргьой туь,
Э чуй жигегьош не бисдорумге,
Бошум сокитсуьз меш э тегьер туь.

Э ЕН КРЕМЛЯ

Гьеле ме шешиш бегьем не бируьм,
Дедей до э ме тозе букваре,
Гуфди:— Ги, кук ме, хуте бош вера...

Гуьрде ме э дес букваре, дируьм
Э гьолуб ю е зурбое хуне:
— И келе хуне дедей, эжеи? —
Букваре гуьрдуьм зури э сине.
Дедей жугьоб до:— у Кремляи,—
Зиёд сохд,— эри эн инсоньети
Эзу лов бире шори ве мозол,
Ве э гьугь энусухденуьт рузгьош
Астарагьой эн жовогьилети.

И шоре минут эн гьэилиле
Гьони э ёр ме омо гьееки

Э кин гьуьндуьре гьопуй Кремля,
Душе ведоре ме поисдуьмки,
Гуйге винире михосдуьмгьо ме
Ленине, хэбер бире эз хов ю
Э дарафдеки зу эз пушой ме,
Эри кор сохде э кабинет ю.

КОГЪОЗ ЭРИ ДЕДЕЙ

Не дарафдем ме гъеле эй хунде,
Эдем гешденуым сэхд мэхьтел мунде
Эз келеи ве гуьзели Масков.

Могълугъ инжиге гьисд видов-видов,
Ве гьемчуьн гъеле стихигьой ме
Гьобул не бирет. Чендигьо эз ме
Гуфдирет дуьм ме э Максим Горький,
Ки учителя у эри гьемме.

Ме жугьоб дорем, бигьил гьич екиш
Не бу учитель стихигьой ме,

Гьисдигеш Горький буьзуьрг ве хьохмо
Тэгьрифлуб э гьер жигегьо, оммо
Кумег стихи ни дануь бире,

Ве оммо дедей, мидануьсдиге
Угьоре хунде ве верасире,
Е энжэгъ э туь мисохдум бовор,
Туь угьоре руьхь, гъэнет мидори
Эри пар зере угьо э гьово,
Доре хэлгъгьоре мозол ве шори.

Э МУЗЕЙ ЛЕНИН

Э келе залгьо пуруьт гъэдерсуьз
Ченд гьозор чигьо. Хэлгъ гье дарафде
Зиндегуни эн вожде эхирсуьз
Гьэре не бурра эдей фегьм сохде.

Э борхун нуьшдет дуь художникгьо;
Еки эдее верасде коре —
Чуьтаме могоьлугъ гIэре не доре
Дарафдениге э келе залгьо.

Оммо дуьвимуьн художник, хьозур
Бире, сер гуьрди, эдей нуьвуьсде.
Ме мэхьтел мунде пуьрсируьм эзу:
— Негьогъи хьовир эйчуь товусде,
Эйчуь вогоруш сохде, дуьшире,
Дусд туь нуьвуьсди и гьозиере,
Гьэгъри не бире гуфди художник:
— Дузи, нуьвуьсди, дусд ме, рэхь ю ник,
Оммо нуьвуьсди, гуюм, у энжэгъ
Чуьтаме гьисдге гезиши эн хэлгъ,
Ме нуьвуьсденуьм, — вокоши у огъ, —
Муьгьбет эн хэлгъэ э кин вождь дуьньегъ.

Э ЦЕХ ПАРЧЕИ

Мошингьо эдет сэхд сес сохденуьт,
Э зурбое цех, мундем бире гьогъ.
Шевгъ доре бежид эдет рихденуьт,
Гуйге читгьо нэгI — шэхшэхэй догъ.

Э цех, эхир ю веде нисдигьо,
Зевеьр юш гуйге рохьо гьисдигьо,
Е ченд усдогьо энжэгъ вединуьт,
Гьеме коргьоре эз сер берденуьт.

Песде гуфдируым эз чит, туьре ме
ТэгIриф доренуым эри эн ёр ме
Ве зен эн маршал гьисди гуфдире
Зурбо гереклюь туь гье ежире,

Ве эз елойге тэгIриф дорен
Нисди эзу кор, ки э дереи
Эдее рихде гуфдире туь сэхд
Чуьн шэхшэхэй догъ. Шэхшэхэ муьрди
Беисде э ээз. Оммо туь гьер вэхд
Рихдени. Зенгьо э шегьер, э дигь
Геймиш биренге зимисдуш э туь,
Васалире гьис сохденим э дуьл.

ЧУЬ Э ЧУЬ ГУЬНЖУЬСДЕГЕ

Гуьлгьо, емуьшгьо—эри шевгълуь богъ,
Эри эн деде — кукгьо, духдергьо,
Эри эн дохьор — темизе билогъ,
Эри дервозе — товуше гIилмгьо,
Гъэдерсуьз зурбо хуб гуьнжуьсденуьт.

Эри эн асму — лап чуьшме ве менг,
Эри эн гIэлем — хуб кечуьк ве чин,
Эри эн шимшил — тижлуьи ве зенг,
Эри эн сине — хъэвес ве рачи,
Гъэдерсуьз зурбо хуб гуьнжуьсденуьт.

Эри эн талант — зиреки не тоб,
Эри эн мигIид — мэгIни ве шороб.

Гъэдерсуыз зурбо хуб гуьнжуьсденуьт.
Эри эн муьгьбет — гІэтош, сессуьзи,
Эри эн уьлуьм — зулм, гъонунсуьзи,
Эри рэхь — товуш ве эхирсуьзи,
Гъэдерсуыз зурбо хуб гуьнжуьсденуьт.

Эри эн вождгьо — хьохмо ве дусди,
Эри инсонет — девр коммунисти,
Гъэдерсуыз зурбо хуб гуьнжуьсденуьт.

НУЬКЕРЕ ВЕ УЬРДЕГ

Руй эн нуькере кову бу битев,
Жиге-жиге чуьн алмаз мидо тов.
Э звер эн уьрдег мипаруьсд,
Расире э гІов, ве гене песде
Гогь зофру бире, бирден мичаруьсд,
Мижесд зверо, не бире хэсде.

Гьечи паруьсде уьрдег мигьрову,
Рачи дорембу нуькерере у.

Оmmo эз сер нуькере гьирогь,
Паруьсденге у э тараф эн догь,
Нуькере бирден дегиш бирембу,
Гуйге де рачи нисе дорембу.

Ме и хэйли вэхд э сер эн гьумгьо,
Гогь нуьшде ве гогь мивэхуьшдуьмгьо,
Эзи кор очугь сохдум, не гуьрде

Десеш ме э сер гъэдерлуь ве вес,
Норе ме тозе игърол дузгуьни,
Ки гІэлемете гуьзеле уьрдег
Гъисди гуфдире темизе хъэвес,
Оmmo нуькере—гъисд зиндегуни.

МУЗЫКАЙ ШОПЕН

Музык Шопене шиниренге ме,
Кей гириш, гъечи дануьсденуьмки
Лап э комини девргъоиге ме
Шинирем уре, поисде эки

Шаргъой океан. Биренгъинегъош
Гуйге дешендет э у гезиши,
Гуйге ниет эн гъеме инсонгъо
Э шориревоз э у гъэриши.

Диеш тигъэтлуь ме гуш дошденге
Музык Шопене, диренуьм гуйге
Уре эдете веноренуьт гуш
Овлодгъо, хъэсуьл не оморетгъош.

Стихи мере музык гъэнетгъо
Доре гъер гиле, ненге бирден у
Чуьн сенгъ мофдону, рафде пушово,
Эз гІэрей салгъо, девргъо нидануь.

Гуюм ме, бегем ебош мидануьсд
Верафде э гуьг гъич Терешкова,
Руьхъ эн музыка е тике семе
Ни дебисдоге э поэмай ме?

ТОЗЕ АСТАРА

Нуышдем э хъзет. Шев екем хъуьми.
Нис жуьмуьсденуьт велглегьой доргьош
Гьово рач дори эз астарасьо—
Эз астарасьо софи—зуюмзуюми.

Гье эз гIэили шиновусдем ме,
Ки гьер инсоне гьисди гуфдире
Е астараяу. Гиж не сохдем ме
Муьвэхэ, эри фегьм сохде дире,
Дузиге у кор, ненге дургуни.

Ини, бирден е астарарафд суьрт,
Э чужоиге офдоре зу муьрд,
Веди бирени, эз зиндегуни
Сэхьиб энурфд эз келе хори.
Ме э у гIэдот нисдуьм селт рази.
У гIэдоте ме дешенде э зир
Эн добон чекме, хосденуьм кори
Соху, ме нуьмгьо лап тозе гьонун:

Муьрденге инсон, хотур энур
Тозе астарара дегесуь э гуьг,
Товуш дуь гьемчуьн у гьемишелуьг.

Э ЛУЬТКЕ ЖЕСДЕКИ

Имуре эдей луьткей мотори
Сохдени гье дур—гье дур эз хори.
— Хуби ми? — пуьрси астала Люся,
Песде минет сохд, эз товун догьгьо

Гоф сохум эй ю; чуйтам суймуьргьго
Паруьсденуьтге, чуйтам гIэруьсе.
Дуьздиренуьтге... Ме зурн вихде.
Гоф сохдум эри гIэзизе духдер
Хэйли гIэдотгьой дагестанире,
Хэйли гIэдотгьой куьнж ватанире,
Э дуьл меревоз гьисдуьтгьо бесде.

Денишире сэхд э Люся пезде,
Пуьрсируьм: — Туьре воисдени ми
Бире э догьго? Жугьоб до: — Гьелбет.

Дегеси э ме гIэтоше муьгьбет,
Э чумгьой энун, бируьтгьо темиз,
Денишируьмки, кешируьт угьо,
Гуйге мере э кишу, гье руьгь-руьгь доре,
Ве поисдуьм тик э гьугь энугьо,
Дирируьм гуйге дуре девргьоре.

ГIЭЗИЗЕ ДАГЕСТАН

Дениширенге э карт эн ватан
Туь чуйн е велглей сиби Дагестан.
Гьечи э карти. Оммо э гIэрей
Хори нен гьово нис дорушденуьт
Догьгьой туь бегьем, э гьечи келе
Ве гIошир гьисдуьт. Ве шинохденуьт

Э гьер жигегьо заргергьой туьре,
Ошугьгьой туьре, жэгIгиргьой туьре...

Ме э дестонгьо гьич ни вомунум
Туьре эз хунде. Э чуй жигегьо
Омоге дуьл ме бурра, мидануьт
Э ён нум деде е ченд тикегьой
Хок туьреш дире. Ни ведиром шефд
Гьич э гюсие вэхдиш ме э туь.
Дорем тов-тови эз орденгьой туь.

Лоиггьлуь желдлуь бош туь руз ве шев,
Э пушой ватан, диеш тэгIрифменд
Веди́ро, чуьтам э овосуне
Чуьклеи кук гье тэгIрифи хуне
Оморениге хунде эй гьеме.

ЗАВОД «ДАГОГНИ»

Э звер туь гьисд гьово эвруьшуьм,
Булутгьош э у гьисдуьт нэгьдегьо.
Оммо эзир туь сутун гIэтоши
Эдей сес сохде рузгьо ве шевгьо,
Хуьшдере э печь у дешендени,
Пэх-пэх шишере у душундени.

Туь гьисд суьфдеи завод Дагестан,
Вероморейгьо э тегьер дестон,

Шишей туь гьисди э гьер кор герек;
Эри эн компас ве лампай шахтер,
Эри эн бонке—деноре кере,
Чешмек косманавт не эри сохде

Пееле, эри гьенжире шороб,
Дуьлгьо не бошут гуфдире хэреб.

Э гьер жигегьо завод ме «Огни»,
Шишей туь бенди э зиндегуни,
Хэлгь шишей туьре чуйн пулат Урал
Дорени тэгИриф э гьер жигегьо,
Товуши рузгьой коммунизмереш
Мидеберуь у э метребегьо.

МЕСЛЭХЬЭТ ЭН ДУСД

Э душ ме гуьрде дес юре хьэрмэхь,
Гуфди: — Диренуьм раче духдере
Эри вегуьрде гьисд туьре темэхь,
Гьэлет мибоши, мукуи сере,
Э гIэрсгьоревоз михури туь чиш;

Эри эн раче духдер нисд гьичиш
Асант ворей эн дусдире бурра
Ве дегиш сохде шуьвере гьер руз,
Хунде хуьшдере темиз ве гье дуз.

Муьгьбет эн раче духдер гьисд дуре,
Еде тои э булут ширмогьи—
Эз руйле темиз, эз дору — тигьи.
Дениш э гоф ме, туь раче бигьил.

Жугьоб дорум ме, сере гьуз гуьрде:
— Миданум инжо офдоре муьрде,

Оммо гоф туьре нидануьм гьобул
Сохде ме эслогь, чуьнки эз гьоб ю,
Чуьтаме дешгьу чемуьсдениге
Э сер эн васал, дуьл меш чемуьсди,
Э пушо энжэгъ е у поисди.

ЭЗ ТОВУН ЧУМГЬО

Егиле нуьшде э гьирогъ куьрси
Минувуьсдуьм ме эз товун чумгьо.
Эз ме дуртеле зен нуьшдебугьо
Э шуьверевоз, мэхьтеллуь пуьрси
— Чуь нуьвуьсденит? Гуфдурум:—Эдем
Эз твоун чумгьой ёр ме нуьвуьсде.

— О, ниданит гьич, — зен рач хэндуйсде
Гуфди имидлуь, — чуьнки руз ю дегь,
Чуьл бо чумгьой зен дегиш биренуьт;
Гогь биренуьт бед, гогь доренуьт шевгь,
Биренуьт назлуь, биренуьт пур жевгь,
Гогь шор, гьэмелдан, гогь терсиренуьт.

Пуьрсируьм эз зен:—чумгьошмуш дегиш
Биренуьт гьечу? Зе гуфди: — Тенги
Мекешит, гьелбет, нисдуьм элогьи,
Миданит ишму уре эз Тогьир
Шуьвер ме гьони дануьсде ёгьин.

— О, чумгьой энү, —гуфди мерд догьи, —
Неки биренуьт дегиш, гуюм ме,
Э угьо деруьт бэхд ве уьлуьм меш!

ГЪУЪНДУЪРЕ КОМБАЙН

Гъундуъре комбайн, тегьер эн геми,
Э гъэд суърхине дериегъ-зими,
Эдей дурунде сес сохде-сохде.
Ве эз песоюш чуън ерхгъо рихде
Тозе гендуъм э грузовикгъо,
Екире дегиш зу мисохдуътгъо.

Эгер бебей эн келебебей ме
Мивиниге и комбайне гъони,
Мигуфди, и чуъ тозе нишони,
Ме э и сэхъро эдем диренуъм?!

Оммо виниге уре нишрей ме,
Мигую, лове гъуъж деберде у:
Эз же омори и куъгъне гъову?!

Бигьил чуъ воисд, угъо сергъоре,
Гижсохде гуют. Оммо комбайнер,
Рул эн кмбайне гуърде эз гъуънер
Эдее берде, чуън игид, жоборд,
Суърхэ шаргъореш э гьер ло зере
Ве эз гъуъндуъри э пушо гьербой
Дирени чигърет коммунизмере.

ОНГУР ЧИРЕИ

Э десгъой зенгъо, духдергъо эдет
Гъэйчигъо белед зу кор сохденуът
Пура ченэхгъой онгуре гуърде
Мердгъо э сергъо, ведеберденуът.

Э куьнж богъ коре заводиш бежид
Эдее берде. Екиш нис нуьшде.
Кавказ э гьемей гъозией хуьшде
Не дири буьлуьнд бегьере гьечи.

Товусде тен ме эз чуьшмей август
Э суьгьде колхоз сохденуьм меш кор,
Мипуьрсуйт, белки эз ме хундегор:
Эз товун фронт эн жофои, дусд
Не нуьвуьсдей ми е—дуь велг семе?

О, гьелбет, эдем нуьвуьсденуьм ме,
Оммо э руй эн когъоз нэгI, кейки
Хушлуь вохурде э межлуьс дусдгьо
Хурденге угьо, пееле зере,
Э дуьлгьошу гьис мисохут угьо,
Гьемчуьн туьнди эн стихи мереш.

МЕРЕ ГЕРЕКИ ГIЭТОШ

Э гьер жигегьо ве э гьер коргьо
ГIэтош гереки мере бироргьо.
Зиндегунире ме нисе эгъуьл
Сохденуьм, гIэтош не деге э дуьл.

Гереки гIэтош эри кор дусди,
Эри моч сохде ловгьой духдере,
ГIэтош гереки эри кор расди,

Эри товунде буз эн жидере,
Куьшде дуьшменгьой суьгьде ватане,

ГІэтош гереки эри винире
Биёвгьо вэхде, эхирсуьзире,
Эри гоф сохде эшгълуй эз сегъне,
Хэёл инсоне эри сохде герм,
Сэхде алмазе эри сохде нерм,
ГІетош гереки эри верафде
Э менг, э сатурн, сад рэхъгьо офде.

Ме зигъисде нидануьм гІэтошсуьз,
ГІэтошсуьз битев хуьшг мибошум ме,
Чуьтам зурбое биёбу гІовсуьз
Хуьш бирениге эзир эн чуьшме.

Э КУБА ГЫСДИ

Иму эз келе завод шекери
Ведиреморе, эдей гешденим,
Гысдигеш лап дур улкей ватани,
Эн ватан иму Куба хэгъери.

Мирафдим, хурде банан эз доргьо,
Дирим э е чой крокодилгьо.
Чин келеишу э желе дебу.

Эйчуь э желе, у беседе гысдге
Кук Гаван гуфди: — О, кейгьоиге
Дуьшме эз Куба талаб сохдебу
Дуь юре суьрхгьо — жовогъилгьою.
Хэлгъ недо. Э чой гьемере дешенд.
И беседе гысдгьо, гуфди, гысди ю
Сэхъиб эн суьрхгьо... Сесад сал женг берд

Хэлгъ э уревоз... Фидель эхирде
Бисдо хуышден хэлгъ. Ве эзу товун

Гысди у беседе э сэхде гьову,
Ки те гIуьмуьрлугъ дануь у дире,
Хэлгъ уре бесгъун дори гуфдире.

ДЕФДЕР ГЬУЛТУГЬИ

Э вокзал Дербенд уре гуьрдем сер,
Чордегь салале э поезд нуышде.

Эзу вэхдевоз рэхьгьой ме тегьер
Тур гьэриш бирет... Гьони вогошде,
Э у диренуьм: салгьой хундеи,
Чул, гьэрибигьо, гисне мундеи,
ДовгIош лап тейте Берлин рафдемгьо,
Руз, партбилете гьобул сохдемгьо,
Гофгьой руйноме э кин инсонет,
Кор сохдеи ме э Волга, Алтай,
Адресгьо, дердгьо, когьоз э Китай,
ЕгIэлмишигьо, эри ёр сонет.

Ве гене пурут фактгьо, имидгьо,
Сэхд мибошутгьо герек кимигьо!

Оммо вомундет гьеле э дефдер
Ченд сипре велггьо. О, ки данусде,
Чуь жире гофгьо э рэхьгьо офде,
Минувуьусуьмге э угьо песде,
Оммо хосденуьм е велге семе
Нуьвуьсде эз девр эн комумнизме.

ГЕНЕ Э ЁН ТУЪНУЪМ

О, Каспий, гене э ён туънуъм ме.
Бируъм ме хэйли вэхд э дуригьо,
Мидуъши э ме доребиригьо
Лепуър эн дуъл туъ. Эзу товун ме
Нечогъигьореш ме бесгъун дорум,
Дуъшмереш эзир поиш денорум.

Хосденуъм туъре иллогьки эзу,
Гьисди туъ зурбо лугъонд гуфдире,
Хуърде хурушеш туъ эз хуъшде зу
Шендени, э чум нис хосде диреш.

Меш туъре хуно нисе хосденуъм
Э кор гъуълломи буш ве хуърдере,
Винире сэгІэт лекет зере
Э гъэгъревоз ме ведешенденуъм.

Гьони э кин туъ ме дуз поисдем,
Омборе коргьо гьеле воисде
Дануъм ме эз туъ, оммо кеми вэхд,
Гереки тэгІди сохде мере сэхд
Чуьнки уълуъмсуъз нисдуъм ме чуьн туъ,
Уълуъмсуъз энжэгъ гьисд дусди ме э туъ.

Э МЕЙДУ

Ме гешде-гешде ведироморум
Э келе мейду, гъэдерсуъз шорум.
Ве оммо бирден поисд э пушо

У хинике руз, э гьово гьушгьош
Нипаруьсдуьтгьо, гьозор одоми
Биребируьтгьо инжиге гьолхмиш,

Сипре шол э дес эн духдер догьи,
Э келе мейду омогьо, эзу
Гуфдируьтгьо ченд мердгьой хэйлогьи:
«Гу, метерс, хэгьер!» Ве уш сергуьрд зу
Гофе эз товун овхьолет эн хэлгъ,
Э муьрс деригьо, гереки э женг

Вэхуьшде диеш, шолеш лов гуьрде
Гоф мисохд эшгьлуь. Ве оммо бирден
Венгесд гунилей дуьшмени уре,
Гьирмизи бисдо шолиш гьелуьсди.

Э дуьлгьоревоз сэхд сес энуре
Гуьрдуьт бироргьо... Гьониш поисди
У шол эн хуни, бире гье веди
Э чумгьой ме чуьн г'Элем азади.

ГЪЭЛЕЙ ДЕРБЕНТ

Эз коми тараф дениширенгеш,
Гьэлей эн Дербенд бирени веди.

Эдем верафде ме лап эз тенге
Жилгьэле звер. Ини э куьнди
Эну поисде, тиж денишируьм,
Ве э пушой ме гуйге дирируьм,
Вокурдегоргьой энуре очугъ,
Ве келегеди дорум эзугьо.

Ве песде жегьисд э ёр ме гьемчуьн
Хэёл, ки э у, гуйге бироргьо
Зигьисденуьт э хэгьеревоз дусд.
О, ки дануьсде, поисдуьм ме дуз,

Ве шек сохдумки хуьшге хугьоре
Э глэрей сенггьо ве нишонегьой
Ченд ярагьоре, вомундетгьоре
Эз тупгьой дуьшме лап э бинегьо
Ве гьис сохдум доре фикире,

Ки у ярагьо гьисдуьт гуфдире
Ярагьой келе желде синей ме,
Ве э сер сине гуьрдуьм десеш ме.

ЧИГЬРЕТ БЕБЕЙ МЕ

Чигьрет бевере гьони хосденуьм
Э ёр овурде, хуб сохде ошгор,
Оммо овурде нис дануьсденуьм.

Гуйге шинирем ме эз дирегор:
Чумгьою бируьт—рэхьмлуьгьо, биггьош
Дуразгьо, сиегь, десгьош—дес фэхьле,
Бири жоборде игид эн доггьо.

Мунди эри ме эзу е келе
Шимшил пулати, комиреки ме
Нисе офденуьм жиге эй норе,
Нис дануьсденуьм екигере доре,
Мидорум э пул, глэйби эри ме.

Э и зуригьо буьтуьн хорире
Бие бурам ме эй гешде—дире,
Э хуьшдеревоз уре эй берде
Минкин нисд, гьелбет, о офдум бирден
Ме хубе чоре: норум ме уре
Э кин сенгъ бебе, хьисоб сохде ки,
У сэхд хисири, чуьн игид э кин
Хуьшде нори у хуб ерэгъ юре.

ТУЬНИ МИ СЭГІЭДЕТ?

Офде кучере, нумир хунере
Дарафдуьм дору, вокурде дере.
Веди бисдо э пушой утогъ
Сер рохьо е гуьл—е марал эн догъ,
Э гуьгчегию ме не диремгьо
Те гьони духдер э е жигегьош.

Эз гІэжеиби лап гьеле-меле
Гуйге оморум гуьрде э желе,
Гофиш гуфдире не данусдуьм ме,
Эхирде чуьтам гири эзу ме
Пуьрсируьм аста:— Туьни СэгІэдет?
— Менуьм,— жугьоб до у гьеусэгІэт.

— Эз Москов эй туь когьоз овурдем,
Эз одохдуй туь,— когьозе э у
Доре ме зурі рафдуьм э лой дер.

— О, поит, нуьшит, мерайт,— гуфди у.
Жугьоб дорум:—нэгІ,— ме элой энү

Руй чарунде,— поисде нидануьм,
Мундумге эгер е минутиге,
Де ние бурам гьич эзинжиге.

ДУСДГЬО — ТОЙГЬОЙ МЕ

Э лой эн куьгьне альбом чаруьсдем,
ГІэили меш шор эдей хэндусде.

Ве мере воисд дануьм эзугьо,
Деруьтге гьони э жерге гьеме.
Тек-тек биспенже ме дуз бишмордуьм,
Деруьт гьемешу э хубе коргьо,
Гьисдуьт эз ишу — дуь лауреатгьош.
Ве пенжигере оммо не офдуьм,
Гьисмет энугьо мэгІлуьм нисд э ме,
Белки э женггьо пуч бирет угьо,
Белки сохденуьт кор лап э дургьо?

Гене э альбом дениширем ме,
Учительница Пахомовеш ме
Дируьм э минжи. У эз зир гьошгьо
Сэхд денишири лап э пушогьо.

Пуьрсируьм гуйге чуй диреге у.
Ме дениширем, гуфди гуйге у,
Хосденуьм дире эз гІэрей салгьо,
Меройтге ишму, хубе инсонгьо.

ЖУЫРО НИСОХУ

Махачкала, туь шегьер игиди,
Раггьой туь бендуьт э доггььоревоз.
Товгьой заводгьош биренуьт веди
Э дургьо, эз ки булутгьой гьово.

Дусд хосденуьм ме кулокгьой туьре,
Ворушгьой туьре, ве зеренуьм сейл
Э парк туь, сесгьой тефд ве чуьнгуьре
Шиниренге ме нис мунденуьм селт
Дие гьич хэсде, гофгьо гешденуьм,
Ве офде сэгIэт зу нуввуьсденуьм.

Махачкала, туь нисдигеш суьгьде
Шегьер ме, оммо зиёди диеш,
Ме жогьил гьисди мере дур сохдей
Туь эз зуьногьо, ичку ве тие
Сер мере гьишдей кор сохде туь хуб.

И муре екиш жуьро нисоху.
Ве э пенжере нуьшденге, гьердов,
Гуйге диренуьм ме Кремляре,
Ве э е келе район эн Масков
Махачкала, туь лап ухшеш зере.

САЗ СУЛЕЙМАН

Гъуьндуьре догъгъо ве доргъой гъовогъ
Гъэришуьт, дереуьт э гуьг сергъошу
Э диворлей эн соките утогъ
Дуллуни саз эн Сулейман ошугъ.

Ме аста сазе эз мих вегуьрдуйм,
Е гъово зере, кире ни вою!
Оммо хуб дире сэхд мэхьтел мундум:
Паруьсдет салгъо, оммо симгъою
Гъе мундет руьгъ-руьгъ, гъич негуьрдет парс.

Гуфди учитель—огъиле Жапар:
— Девронгъо муравт, оммо чуьниге
Парс гъич у симгъо нидануьт ебош
— Эри чуй эхи, гу, Жапар—бобо,
Эри чуй гъечу мунденинуьтге,
Гъе тов—тов, руьгъ—руьгъ э чуьнгуьр угъо,
Ве нидануьтгъо парс э е девргъош?

Жапар екемлей гъошгъоре кура
Сохде жугъоб до зу э пуьрсуйш ме:
— Чуьнки Сулейман у симгъоюре
Вегуьрдебу эз хуьшден эн чуьшме.

ГУШ ДОР, ГРОМ

О, гром хьэрмэхь, о, гром бирор,
Туь е лэгIэзеле э кин ме ди ро,
Гьисд мере минет, гьисд мере гьуллагь,
Чуьнки туь гьечу зерени божэхь,
Сес туь э гьечу гьисди лап зурлуь,
Эз сес туь келе сес нисд э гIуьлом,
У оморени шинире э рэхь,
Э лугьондигьо, э дигь, э гьер ло,
Оммо нис доре гьич е никиш у;

Не эьвлуье суьгьде ватане,
Нисе сохде герм не дуьле, тене,
Войге хэтогошош оврудени у,
Оммо мере хьэз оморе эзу,
Эдем гешденуьм и хэйли вэхди
Ужире сесе. Уре э ме ди,
Стихи эз у гуьнжунум ме зу.

Эз товун келе гьуьнермендигьо,
Эз товун муьгьбет, расди, бедигьо,
Хунде эз гьугь догь у стихире,
Гьеме инсонгьо дануьт шинире.

ЕДИГОР ИГИД

Э гъйрогъ эн рэхъ эз мармардаш—сенгъ
Поисди гъуьндуьр э гІэрей гуьлгъо
Едигор игид, жуне доригъо,
Оммо ватане дошдигъо э женг.
Эз куьнж, мирихдгъо чешмеш доре сес,
Эн синей эню бу гуйге нефес.

Ини килэхъэ гуьрде гІэилле,
Мивидовусдгъо э сер пелпелуь,
Игиде дире гуфди:—О, леле!
Поисде сессуьз рэхъгирор—догълуьш
Э кин едигор, гуфди:—О, кук ме,—
Шексуьз, астала совусд у чумеш.

Дуь гІэруьсгъош эз кор вогошдеки,
Дире игиде э сер сенгъ—шише
Венорут гуьлгъо, Ве гуфди еки:
— Лап э бирор ме зере у ухшеш...

Гъечи киш гири э рэхъ эн догъи
Э гирошдеки эз пушой эню,
Луьнге норе куьнд, мипоисд ёгъин,
Уре одоми хуьшде мидануьсд.

ЭЗ ТОВУН ЕДИГОР

Мере герек нисд е едигориш,
Не эз муьс, буьруьнж, не эз мармардаш.
Мере гереки муьгьбет э хори,
Соху хэлгьгьоре у гьовум-гьэрдеш.

Мере гереки дезере хошлуь
Шевгьэ гуьлгьоре э бендгьой эн ёр.
Мере гереки гьер вэхдгьо э кор —
Э завод, зими бире г'этошлуь.
Мере гереки, гуюм ме эз эшгь,
Э и дуйньегь омбор нуьвуьсде,
Сур сад, коргьоре гешде, дануьсде
Ве мэг'луьм сохде гьемере э хэлгь.

Мере герек нисд эслогь едигор,
Гереки мере эрэгьи ве нун,
Гереки мере энгуьл немуну
Гьич е пуьрсуйшиш, не бире ошгор.

Мере гереки гье хурде зэхьмет,
Эхир—эхирде биренге г'уьлом
Чуьн е богь суьрхи элогьи, хуьром,
У вэхд бугу у едигор эн ме.

4.2 2020
Э ЗУГЬУН ТАТИ

Э зугьун тати ме нуувуьсденуьм,
Зугьун э хун ве ширевоз деде
Доригьо мере. Оммо хунденуьт
Жофогьй мере, сэхд шори сохде,
Суьфде татгьо нэгі, урусгьо эз дуьл,
Веберде диеш мере гье гьундуьр.
Песде хунденуьт мере бурятгьо,
Чехгьо, узбекгьо ве песде татгьо,

Мере гьисд минет о, хэлгь тати ме:
Чуьтам эри туь жун доренуьмге,
Дусд, хогь туьш мере екемлей семе,
Эйчуь овурдей хьэсуьл небуге?

Дор тэгІрифлуьни э бегьер гуьре,
Гьер вэхд гьисд э дор бенд нум бегьериш.
Э келе женггьо, э вэхдгьой шориш,
Чуьн кук туь э ёр гье гуьрдем туьре,

Чуьн бебе писер гье суьгьд мимуним,
Эри эн ватан жун мисухуним.
Эжеш муьрдуьмге, э сер гьоврей ме,
Гирисугу е зен тати семе.

НЕ СОХДЕМ ВОЙГЕ

Не сохдем войге, гуюм, ме ошгор
Э и девр эри бире тэгҮрифлуь,
Гьисдгеш тэгҮрифи бинелуье кор,
Не сохдем ебош, биремгеш кефлуь,
Хьэрекет, эри кесе фурмунде,
Гьисдигеш э и девр, тейте согь мунде
Вожиблуье кор, кор фурмундеи.

Е гилеш фикир не сохдем эри
Бире мэхьэнеф, жиге эй гуьрде
Э келе гьуллугь эн бэхдевери,
Мэхьэнефлуьи э и девр гьисдгеш
Вожиблуь э гьер жиге ве жиге.

Ебош номусе ме не фурухдем,
Не бирет мере раче ошнегьо,
Эз дес эн зенгьо ме омбор-сухдем,
Сер мереш сипи зу сохдет угьо.

Шишире э зир пойгьо бедигьо,
Фитноигьоре, э е десевоз
Гуьрде чуйшмере, э ейгеревоз
Бурмунденуьм рэхь э одомигьо.

ЭРИ КНИГ МЕ

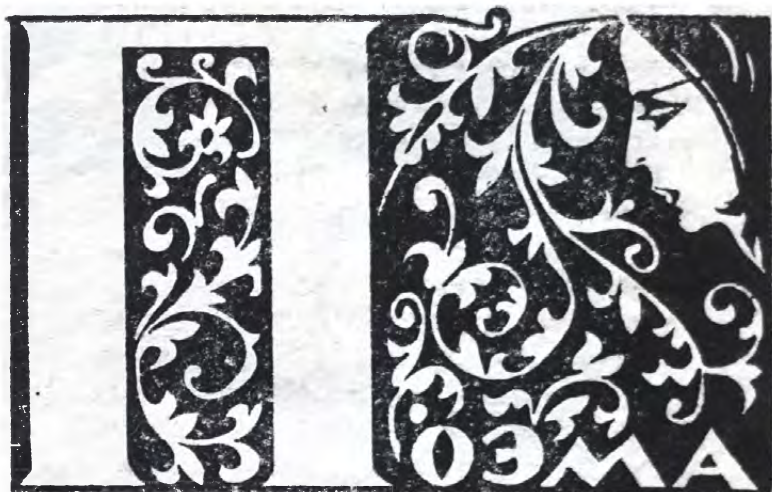
Хурде туь сэглэр, келе зэхьметгьо,
Дирей товуши. Ченд бюрократгьо
Туьре э тижэ дендугьоревоз
Михосдуьт куьшуьт. Дори туь довом,

Чуьнки гьувот туь бу эз дохьоргьо,
Шэхэ туь—эз кулок, герми—эз чуьшме,
Дурази туь бу—эз келе рэхьгьо
Расди туь—эз гьэгь, руьхь туь—эз чешме,
Гьэгьрегуни туь — биренгьине бу.

Сохденуьм туьре ме омборекбу.
Вера чуьн глэлем, ди э гуьггьо шевгь,
Бигьил гьер гоф туь бу тум, бу чоре,
Поку туь глэрсгьой эн фэгьиргьоре,
Бомбгьо шенуьтгьо десгьоре бур ше.

О, ме муьрденгеш, пузмиш биренгеш
Нум ме эз руй туь, гье зигь ве зурбо
Бер гьовхоре э тегьер зуьгIбе,
Хьуьршлуь бире, ве пир биренге
Миём э ён туь, гуьрде э гьэд дуьл
Туьре эз хуьшде де рохьо нидуьм.

ГІЭЗИЗЕ ОДОМИ

I

Рэхь э пушо тенг ве шефд:
Гогь нимунд у эслогь веде,
Гогь эз кемер эн догь мерафд
Мифурамо э лугьонди.

Пон плаше э сер эн гьул
Дулду сохде луйнг норембу,
Денишире э догь ве чул
Эз дуьли у шор бирембу.

Диренге у гелегьоре
Э ён эн глов э гуinei,
Емуьш богьэ э дереи,
Э зверсер суймуьргьгьоре,
Гуфди: чуь бэхд эдем дире,
Гьеме темиз ве сокити,
Дуз шеш салгьо ме не бирем
Э и догьгьой бурлианти.

Пон песово сере гуърде
Вини у савзе «Масквиче»,
Эз гуней гуж не хурде
Моромогьо, чуын е виже
Бугьо тенге шефде рэхъ.
Ве расики э рачей Пон
Поисд шэхслуь у гьеебо,
Ве эз кабин гъугъ килэхъэ
Веди сохде е кук бигълуь
Гуфди: — Венуьш те дигь Гъэре
Беруьм туьре.— Песде сере
Тик гуърде у, сэхд тигъэтлуь
Денишики э руй Пон у,
Гъуьж дарафдуьт гъошгъой эну,
Ве сере у зу деберде,
Мошине берд, туз веберде.

Пон эз жиге не жуьмуьсде
Мунд гъогъ—мэхьтел. Гуфди песде
Э гъэд лэгIэ: — О, гьисд чуь буш,
Чуь не дани, чуь элчэгьи,
Нисди беге дузи — гъэгьи!..

И кор, гьишдгьо зурбо мэхьтел,
Бу е тикей парс гуърде тел,
Гъич нисд бире нидануьсдгьо,
Тен дуьле гье михорусдгьо:
Дуь догълуьгьо — Егъдил ве Ев
Э хъэшой е кулакевоз,
Э вэхд дурундеи гиёв,
Зере э чолгъугъоревоз,
Дуь—екире сэхд яралуь
Сохдебируьт... Оммо Егъдил

Хос биренге, тегьер делуь
Еве э чул—дури эз дигь
Э дегь жиге сула—сула
Сохдебу дуьл, сер энуре,
Эз гьундуьре гьирогь куле

Нефессуьзе муьрде журе
Э гьэд дешгьу дешендеки,
Юш офдоре нэхэбереки
Муьрдебу гье у дэгьдэгьэ
Э гьэд келе лепуьр—лэгьэ.
Ве угьоре балалегьо
Бируьт увэхд, чуьклелегьо
Гьони э и руз эн гьоми,
Рэхь эн догьи, бугьо дураз
Оморутгьо э еки расд;
Еки, кук эн Иёв—Гьомил,
МэгIлуьмлуье бригадир,
Екиге Пон—кук эн Егьдил
Духдирире верасдигьо,
Э дигь э кор рафденигьо.

2

Чуьшме диеш сохд рузе герм,
Эвир бисдо диеш сук, нерм.
Тенге рэхьиш гье миберд ён
Эз дувь сэгIэт бэгьдойге Пон
Моч сохд суьгьде дедей юре,
Ченди дусдгьош дире уре
Эзу омбор шор бисдорут,
Э кин энудироморут
Гофе—гофе не бу гьэдер:

Ве эхирде гуфди деде:
— Вэхи кук ме шу дес—пое,
Дуьшире де керг ве хое,
Хьозурут чой ве кобобиш,
Дефуьрсорем эй шоробиш,
Бигьил нуьшуьт хьовиргьой туьш.
Ве оммо Пон те чи хурде
Тоб не овурд, не вохурде,
Не винире медпункт дигье,
Бугьо эз е тэхьно утогь,
Уш э эхир дигь—э гьирогь...

Ве рафдуьтки е ченд рузгьо
У не пире фердшил-Ризо,
Эз сельсовет талаб сохдуьт,
Тозе хуне сохдуьт гьобул,
Эз шегьериш оморут дуь
Мошингьо гьер гереки пур,
Ве гьемчуьн ченд студентгьош --
Эз техникум практикантгьо.
Гьечи зиндегуни эн Пон,
Тозе духдир эн совети,
Гьэриш бисдо эз жуьргІэти
Э гьер рузи кор эн дигьбон.

3

Бузгьой догьгьо лап те дургьо
Хоше жевгьер гуьрдебируьт,
Эз лой боггьо ве бисдугьо
Сес мэгІнигьо жесдембируьт.
Гешде—гешде жилгьэлере,
Шейлуь бугьо тисмелере,
Пон фурамо, хьэз дануьсде

Э кин эн чой, мэхбер бесде
Гьеле лос—лос сокит бугьо,
Вини бирден э ён гуьлгьо
Е духдере, чумгьо сиегь
Тегьер шеве бендгьош фирегь
Э сер душгьо лов, офдоре
Мисухдуьтгьо, товуш доре.

Пон гуфди э зир эн зугьу:
— Кини бу и элогьи гьуш?
Эдей мере сохде серхуш!

Куьнд омоки екем эзу,
Воисд гую чуй гоф бисдо,
Сер гуьруь эй шинох бире.
Оммо те ю гоф гуфдире,
Духдер екем сере ён до,
Пуьрси:—Ишму чуй кориге
Зу вэхуьшдейт хьовир духдир?

Пон усэг!эт э инжиге
Минкин офде, хошлуь гуфди:
— Ме гьони хов диребируьм,
Ки туь э кин эн чой нуьшдей,
Хэбер бире зу оморум,
Гьисдиге дуз эй дануьсде.
— Г!эмелданит! И гофгьоре
Гьони эз сер думут сохдейт,
Гьечу зурбо ме рач нисдуьм,
Э хов ишму эй оmore.

— Туь рач нисди?! Дие кини
Э и доггьо рачте эз туь?

— Э ме эдейт хэндуьсденит,
Мере рачи догъгьо хунде,
Гуфди духдер ве домунде
Екем э ю, гене гуфди.—
Биё бурам, кори мере.

Пон усэгIэт дуз гуьрд сере:
— Туьре духдер, ди ихдиёр,
Рэхь сохум ме те у дивор.

— НэгI, нэгI, воре! Лап согъ бошит,
Инжимишиш гьич мебошит.

Десе гуьрде Пон э луйге,
Гуфди: — фердош э инжиге
Гене миём, биё ёгьин.

Жугьоб не до гуьзел догьи,
МэгIлуйм небу буге рази,
Небуге нэгI, гирошде рафд,
Руй юш бире вер гьирмизи.

Пон поисде гьеле гене
Э кин эн чой дес э сине,
Вини э руй темизе гIов
Недо чигьрет эн духдер тов,
Ве мунд мэхьтел: э ним минут,
Диеттеш кем — э чет минут,
Эз руй гIов рафд раче чигьрет,

Ве дениши э дуьл ю у,
Чигьрет духдер гуйге э у
Эзир офдо темиз очугъ
Мивомуну те гIуьмуьрлугъ,

Э гъэриш дуьл эн Пон муьгъбет,
 Гуьрдгъо зурбо гІэтош—легъбет,
 Э коревоз сергуьрд эри
 Э кабинет эн у суьфде
 Жиге гуьрде, бире гъэриш:
 Дироморуьт зе, гІэилле.
 Песде угъо ведерафде
 Диромо е пире холе,
 Чумгъою кур: Песде чупон
 Пой яралуь... Э гъечи Пон
 Те пишнеи гъобул сохде
 Жуьр-бежуьре нечогъгоре,
 Пуч не сохде дие вэхде,
 Рафд э кин эн сэхде нечогъ,
 Нигуьрдгъо гъич тикиш десе,
 Гъэдэгъэ до э больница
 Дегердуь у, зу мибу согъ.

Вогошдеки, рэхъ энуре,
 Гуьрд Мотейле—гІэиллей эн
 Школеи. Ехэн юре
 Дуз сохде у, гуфди: — Сейлан
 Бири гъони зурбо нечогъ,
 Гъедегешде мунди э богъ,
 Зу-зу биьйт, кумек бошит,
 Ини хуне куьнди, кешит.

Духдир гъичиш не гуфдире,
 Э Мотейле муьди бире,
 ТэгІди сохде пой вечи рафд.
 Гирошде диш мэхъэлере

Э фирегье хьэът дарafd.
ГIэил бурмунд Сейланлере,—
Сипре сеге, гуфди: — Ини,
Нисе хурде е хурегиш,
У эн ме лап гIэзиз мени.

Пон, мэхьтел мунд: — И сегики!
Гъайгъу нисди, мисохум фегъм.
Ве фегъм сохде, гуфди.— Нисд
сегъм,

Хотур туьре нигъуьлуьм ме,
Дусд туьре хос мисохум ме.
Ве фегъм сохде лербей сеге,
Гешд дермугъо эз гъэд сумка.
Кумег бисдо. Шор сохд куке
Ве ведараfd, норе луьнге.

Вогошденге э кабинет
Учитель эн дигье вини,
Бугъо эслогъ шуьл, михэнет,
Мигешдгъо э сугъре зани.

— О, бэхшлемиш сохит э ме,
Гъишдем дусде учитель ме,
Гузет сохде,—нуьшд куьнд эзу,—
Гъери хьоле гоф сохит зу.

Учитель сохд э у мэгIлуьм,
Ки хурди ю дермугъоре,
Э рагъо дорд, бугъо зурлуь,
Гъони эслогъ нис дорд доре,
Оммо бири диеш гурунд
Эри нуьшде, — Тене бурмунд,
Гъэишгъоре векенде у.

Пон фегъм сохде, гуфди э у:
— У дорде ме мисохум нисд,
Эри эну лап чоре гъисд,
Оммо эри сохде селт хос
Душлишмуре, нис офденуым
Ме минкини. Гоф доренуым...

— О, эз шуъли мере хилос
Гъич офд ниёв сохдегоргъо.
Ченд гилегъо о, ме рафдем
Э кин келе профессоргъо,
Угъош чоре гъич не офдет...

Ве домундки э тэхьно Пон
Гуърде сере э сер гъул ён,
Гуфди дердлуь: — ГИилм чуь куъли,
Уре чоре нисд эй шуъли!
Биё офим эри гъер дерд
Иму гереклуье чоре!
Э сер иму вери у гъэрд!
Ве сэхд сохде мижегъоре
Жесд э сер ю думут — туфон
Оммо уре зу гъолхмиш сохд
Зенглуье сес эн телефон.

Ве шохъонгум рафд э хуне,
Чи хурденге нуьшд у гене
Эй кор сохде э кин стол.

Оммо сер ю зофру бисдо
Офдо э сер эн том Павлов.

И вэхд дедей дироморе,
Э кин эну куьнд оmore

Гуфди: — кук ме, уни хьэлов,
Дегерд, веги фори́гъэти,
Эз е лойге куьнди шевиш,
Хис, биренге екем гъэви
Мисохи кор эз жуьргIэти.

Эз сер стул Пон вэхуьшде,
Нуьгьрее сер эн дедере
Гуьрд э сине, ве совусде
Гуфди:—Дедей, гъэйгъуй мере
Мекеш гьони, гешде куьке—
Куьк гIуьломеш, биё офум...—
Песде дегешд, хиси муьхькем,
Вини ховиш ширин соф у,
Ве э звер кор рузнию
У духдериш, себэхьмунде
Э кин чой расд биреbugьо
Поисд, гьемей хори эз у
Мегуьрд хоши, мэхьтел мунде.

5

Неки эдей э хов дире
Пон у гуьзел эн догьире,

Э эвреиш, оморе у
Э кин чой расд биреbugьо
Э кин эн чой бэхдевери,
Эдей гофгьо гуфдире у.

Песде гьечи ченд бо угьо
Э и суьрхэ куьнжлей шори
Вохурде эз гьемей шори

Бисдорут дусд. Сие чумгьо
Духдер, мэгІлұм сохд дуз э Пон,
Ю э колхоз гьисд гуфдире
Лаборантка. Нумюш — Риспо,
Сеимуьн сал эдей бире
Заочницай ВУЗиш гьисд ю —
Эн сельхоз ВУЗ.— Ве поисд у,
Зофру бисдо екем сесиш,
Гуфди гене.— Гьер руз терси
Иму инжо эй вохурде.

Пон мэхьтеллуь ве вокурде
Фирегь ковре чумгьоюре,
Пуьрси: — Эйчуь, чуьни себеб?!

Риспо екем гьоше кура
Сохде гуфди: — Гуьом, гьелбет,
Хэгьер Гьомил — духдер Евум.

Пон дениши бирден э у.
Ве э ёр ю омо зури
Рэхь эн догъи, Гьомил, мошин,
Песде гуфди у эз хоши:
— Чуь бешгъэи! У кор кури,
Муьрде кори. Туь гьисд гуьл ме,
Гъэйгъу мекеш гІэзиз дуьл ме.
— НэгІ, нэгІ, гьеле селт не муьрди
Э догъгьойму куьгъне гІэдот.

Пон дениши э лугъонди
Сие чумгьо ве усэгІэт
Гуфди: — Чуьтам мивохури?
Туьсуьз Риспо, дан, э хори
Пуч хьисоби эй ме гьемме.

— Эй меш,— гуфди аста Риспо,
Десе гьиште э дес эн Пон.

6

Раси онгур. Чире омо
Гурунде бигь, зерде лимон.
Гьемчуьи коргьой духдир Пониш
Гьэгьигьэтлуь желдлуь рафде,
Бегьем нидо гьич минкени,
Хэвлете вэхд эри офде.
Оммо у гье вэхд офдембу
Эри муьгьбет. Гуфдирембу
Муьгьбети лап, бире кумег,
Жофо юре гьечи гьэсдлуь,
Гьечи гьэжол, гьечи расдлуь,
Сохденигьо эри гьемме
Шохьонгуми едес эз кин
Вогошдеки у эн нечогь,
Бирден хэбер шиновусд, ки
Дуь буругьгьо э биней догь

Эжигей нефт фонтан зери
Дуьшире глов. Гуфди, гьери
Бурам винуьм. Оморе у
Эхирсуьзе гловгьоре у
Вини Песде берде дануьсд,
Гьисд гуфдире глов лап гюшир,
У эз шори зурбо товусд,
Ве гуфди эз пире фердшил,
— Ижире глов гьич ебош де
Э гьуьлом офд не омори
Хуьшдению природа

Эдей доре дес бирори.
Фердшил гуфди: — Гофсуьз нуьвуьс
Когъоз эри эн министр,
Фуьрсуь кемис, не бире дир,
Эй вокурде инжо хъэвуьз.

Пон жугъоб до: — Минувуьсуьм,
Неки хъэвуьз эй вокурде,
Дануьсде бош э хъэвесуьм,
Эй нуьвуьсде, инжо бирор,
Вокунут лап шегьер—курорт,
Тозе шегьер эн жунсогъи,
Оmmo иму ебо ёгъин,
Бигъил эшгъэ журе доре
Хос сохим е чендигъоре.
Увэхди дан, хуьшден могълугъ,
Хэйрлуьи эн гюве дире,
Мидануь у увэхд очугъ
МэгІлуьм сохде, кумек бире.

Ве эзу гюв гуьнжунде Пон
Э больница ванна гьер бой,
Гьелбет, гъэриш сохде э у,
Эз мувэхъ ю офире у,
Дермугъойгеш е ченд жире,
Дегердунде э у пире
Шуьле—куте учителе,
Гоф до ёгъин, хос мисоху,
Песде диеш сэхд мисоху
Эз эшгъ э сер гІэзор кути,
Эжеки э институтиш
Гьеле студент ю гьисдикиш,
Мидогъо лап зурбо фикир.

Гирошд ним сал. Пон ченд богьо
Рафд э шегьер, овурд тозе
Карасдигьо... Диеш рузе
Гировунд согъ э жофогьо.

Ве егиле у э межлуьс
Дусдгьо дери, э хурдеки
Диромо э зал гьееки
Учитель дигъ селт чубугъсуьз
Лап э дузе пойгьоревоз,
Э кин Пон э шориревоз
Руй бисдо у: — Лап согъ боши,
Нисд сохди туь эз ме дерде,
Меш эз дуьли ве эз хоши
И жофой мере тейте муьрде
Муьдуьм эри эн гӀэилгьо,
Эз эшгьи дуьл сохде ниет,
Бошут хубе одомигьо
Угьо эри эн вилеет...

Дануьсдки хэлгъ, ки учитель
Лап бугьо шуьл, шенде костил
Ве гӀэзоре, не чемуьсде
Эдей гешде хори, рэхъэ,
Гъогъ мунд, гуфди, ки дануьсде,
Пон гьисд гӀэёр, ве гӀов—мелхъэм...

Оммо и руз, шоре, хубе
Гоф мигешдгьо эз товун Пон,
Гъэйгъулуь бу дуьл энз зурбо,
Чуьнки и руз эри Риспо
Одохлюю, шиниребу,
Эз жеиге илчи дебу.

Оммо бугеш имидлюь Пон,
Ки э ейге ебош Риспо
Ниравгьоре, генеш чуйге
Мимунд шеклюь, не мимунд куьл,
Кура бире эз гьер жиге
Недуйтге зу, сохде хьуькуьм.
Зури бисдо гьемме очугь,
Чуьтам буге, эз зир те гьугь:
Келебебе, деде, холе
Гьемме бируьт э е зугь,
Эри доре э Илогьу —
Инчелеле Риспо гуьле.
Гьомил гуфди: — Чуь воисде,
Эй туь эдейм ники хосде!
Нисдиге туь э у рази,
Гьисди Ботер, гьисди Разил,

Гьуьнермендгьой эн колхози,
Сохденуьтгьо гьобул гьер сал
Трудодень — хьофдсад — хьэшдсад,
Ве мэглуьми э дуригьо
ТэгИрифлуье нум энугьо.
Дие туьре ки воисде?

Риспо гуфди, гуьрде аста
Лове глэнжле: — Гьемме угьо
Гьисдуьт, гьелбет, хубе кукгьо,
Оммо мере гьеле рафде
Нис воисде гьич э шуьвер,
Вэхд омоки эй меш офде
Миёв жовон, гуьрде звер,
Михунум ме уре ёр ме,
Эз елойге э кес нисд чи,

Де мегунт гьичиш э ме,
Эз товуней эн е илчиш.

Гьомил пуьрси: — Гу хуб гьери,
Кини ёр туь? Кес не дери
Э инжиге. Екиш нисдим
Эн туь дуьшме. Гьемме гьисдим
Эн туь дусдгьо ве сэхьибгьо.
Риспо гуфди: — Дануьсденуьм,
Сэхьибгьонит, меш хосденуьм;
Бесде нисдуьм, гьисдуьм рохьо.
— Гьечубуге, — гуфди деде
Бигьил, Риспо гоф туь бугу,

Оmmo энжэгъ нум юре гу
Туь эн куке, даним, ве де
Илчигьош гье, бире езугъ,
Де не дировт, дануьт очугъ,
Ки Риспоре гьисд одохлу.
— Дузи, дузи, — шек сохд холу, —
Энжэгъ нуме, бигьил гую,
Лап хуб мибу эймуш, эй юш.
Риспо сере гуьрде зофру,
Муйлегьореш эз ён эн руй
Песо доре, гуфди: — Гьони
Ме ни гуьм, ве миданит,
Биренге вэхд, гьемееки
Уре ишмуш шинохденит...

7

Себэхьуьми э сегьери,
Гьеле хори э шей дери,

Тарле бире буз пой, добон,
Э куьнжлешу Риспо не Пон
Шор вохурде, гоф мисохдуът,
Жуьро биреш гьич нихосдуът.
Оммо гьечи эзинбэгъдо
Бу лап четин эй вохурде.

Гешдуът чоре... Ве эхирде
Гьутинегьой Риспо шевгъ до,
Гуфди: — Офдем! Хуб гуш венит:
Одохлуй эн — Гьомил—Зогьов
Куьнде хэгьергили мени,
Дусдимуреш дануьсдени,
Эгер мере э ён эн глов
Не офдитге, эз товун ме,
Эзу пуьрсит, ве у э ме
Чуь хосдитге ишму мидуь.
Чуь хуб мибу ой, расдекиш!

Пон шори сохд ве гьееки
Ченд гилегьо уре сохд моч,
Гуфди — Гьисди имуре почт,
Зиндее почт, офдей валлегь,
Туьре Риспо баракаллогь!

Песде жуьро бире угьо
Эз кин еки рафдуьтки хуб,
Руз э сер эн догьгьо, чулгьо
Очугь бисдо. Э гьугь клуб
Бейдогьиш вор хурде, ведн
Бисдо э дур — э дур эз дигь.

Пишнеигъо гирошдеки
 Пон эз куче, вини э кин
 Хъэет колхоз ченд мердгьоре,
 Сэхд гофе — гоф бируьтгьоре.
 Сэхд сеслуь бу пире Шалбуз,
 Рэхьбер дуьимуьн бригад.
 У мигуфди тобсуьз чуьниге,
 Поисде тик э че́пи буз
 Назуке пой, жарунде беш
 Руьшеш муьхькем э муьшд чуьн пешм,
 Денишире э сифетгьош.

Руз эхэйрбу угьоре до,
 Пуьрси: — Гуит, лап хэйр гердо,
 Зурбо гуйге э бэхьс дерит.

Е, колхозник гуфди: — эри,
 Гэжоибинжо пуьрсуьш,
 Шиновусде мидани туьш:
 Гуюм, Егъдил бригадир
 Э гуьрдлеме гоф дори ди,
 Эй вегуьрде сорибугъде
 Дуз пенжсад пуд эз гьер гектар.

— Лап хуб, лап хуб, — гуфди духдир, —
 Жигеюре Егъдил сохди,
 Хосденуьм ме луьнге фирегь
 Луьнге келе нуьгьо мерде.
 Колхозник зу десе берде
 Э сер руьшгьо, гуфди: — Пире
 Шалбуз рази нисди эслогь.

— Гьелбет, нисдуьм, — гуфди
Шалбуз, —

Егъдил гьисдгеш беледлуь, шогъ
Э кор хори, оммо нисд дуз,
Нидануь гьич сохде гьобул
У пенжсад пуд эз е гектар,
Нум колхозе у биёбур
Мисоху э гьемей ватан.

— О, туь хьовир, эдем дире
Хосдени пес мунде э кор.

— Нис хосденуьм, — гоф духдире
Бурра Шалбуз, гуфди: — ошгор
Сохум фикир мере. Данит,
Хори гьисди тегьер магнит,
Гьувот туьре кеширени,
Лап ченгъэдеш туь дориге,
Оммо туьре у дорени,
Гьонун ю чуь бэхш нориге.

— Э вэхд иму, кейки гилм шив
Дори э гуьг, э лугьонди,
Гуюм Шалбуз бригадир,
У фикир туь гьисди чуьн шинг.

Оммо и вэхд почтальон
Мигирошдгьо, сумкаю ён,
Гуфди эз Пон: — Эз киниге
Телеграмми, хосденитге,
Дуьм э ишму гье игIэре, —
Кеши гьэде когъозлере.

Ве гье и вэхд, е кук, гIэтлуь,
Поне дире, шенд жуьргIэтлуь

Эз кул эн глэсб, зурн гуфди:
— Э етэгъуым, хьовир духдир,
Лап глээзизе чупон иму
Женг берде э гуьргъоревоз
Яралуьни. Ху эз ловгьо,
Эз сер эдей рихде. Изму
Гъисмет энун энжэгъ бенди
Духдир эз туь,— ве лап дору
Охиш кешн,— хьол гурунди!
Пон гуфди зу: — Кеш, оморум!..

9

Пон муьхшуьл бу э дермугьо
Гуьнжундеи. Диромогьо
Е назуке раче духдер,
Лап элогьи геймиш э суьрх,
Э зар, гуйге шевгълуь сухде
Дуь чумгьоюш, гьошгьоюш суьрт,
Гуфди ширин ве шите — шит:
— Гъисдуьм нечогъ, синегьой ме
Дорд доренуьт, кефелгьой меш,
Миданитге, хуб денишит.

Пон фегъм сохде эз пой те сер,
Гуфди: — Гъечи геймиш гъисдит,
Гуйге эслогъ нечогъ нисдит.

Духдер зурн гуьрде десе
Э сер сине, ненегьоре
Веди сохде, гуфди: — Ини,
Зир энигьо лап дорд доре.

— Э песой эн перде, уни,—
Гуфди духдир эзу аста,—
Булущиреш, дарайт, эз тен
Те нимелит векенит. Ме
Фегъм мисохум, э сер чум ме!
Оммо гуит фамиляре,
Нум ишмуре, бу кор веди.
— Азарова, нум ме—Марал.
— Шинохденуъм,—гуфди духдир,—
Гъисдит ишму зав школе.

— Хэгьер мени, у Гуълхонум.
Ме не деруъм э кор гъеле,
Ме э е кук соймишлуьнуъм!

— О, эзуни, ки дануьсде,
Дуъл ишму дорд доренигьо,
Иллогьки зир эн синегьо,—
Ве песде у шор хэндуьсде,
Гуфди гене,—винуъм гъери,
Э муьгьбет кор омбор вери,
ГІэжел ве бэхд де э муьгьбет,
Э муьгьбет де беди—гъозор,—
Трубкаре вегуьрд,—гъелбет,
Эз расдекиш деге гІэзор,
Мибошум э ишму кумег,—
Песде э лой духдер чуме
Кешире у, вини духдер
Тенбирэхъне поисде ён,—
Лови эз ю одиколон,
Гуфди гене гъенег сохде,—
Эз расдекиш гъисдит соймиш,
Мисуху эз ишму те куьк,

Ве ишмуре мибу э гуьг,
Гуьрде звер. Бошит геймиш.
Оммо э ён екиш гьечи
Мевекенит де гьич тене.

Марал гъэд-гъуд бире, рачи
Юре гене бурмунд: — Мере,
Гуфди шит-шит, хосдегоргьо
Гьисдуьт омбор, э зир доргьо
Гьер шев э ме вохурденуьт,
Нис гьишденуьм дес зереш гьич,
Бегем угьо гьич той менуьт!
Оммо мере сохдени гиж
Энжэгъ еки,— ве сэхд назлуь
Денишире э руй Пониш,
Зиёд сохд у,— гьисдуьт гьони
Чендигьойгеш сэхд хъэвеслуь
Э рэхъ энугъ жесденуьтгьо,
Э у рафде хосденуьтгьо.

Фикир сохдум, э у мирам
Де энжэгъ ме, э екиш нэгІ,
Эз ме зиёд екиш уре
Хосдегор нисд; ме э хуне
Ве э буруш и ченд мегьгьо
Сохдем уре гье синемиш,
Фураморе пердей чумгьо,
Хосдем сохум э у гьурбу
Рачи мере, гуфдиреки,
Бигьил сэхьиб эн дуьл ме бу,
Ме гьич уре, гьич э екиш,
Бисдорумге зен энугъ ме,

Ебош дегиш нисохум ме,
Гъич е ошнеш нигуъруъм ме.

Духдир нуьшде э жигею,
Гъенеглуье хэнделею
Вир бире селт, э шони
Гуърд десгъоре, гуфди: — Гъони
Верасируъм ишмуре хуб.
Гуюм очугъ, ме нисохум
Ишмуре гъич зен ме, мере
Чуьнки гъисди ёр, одохлу.

Марал бисдо бирден охлуь
Пон дениши, тик гуърд сере
Гуфди гене: — Гуьлом гъисди
Келе, пури бэхд, дуьлесди,
Гъозор коргъо ве ниетгъо,
Эрэгъ, гъэрсгъо ве гъисметгъо,
Туьре гъэйб нис сохденуъм ме,
Гъисдигеш туь екембиш буш,
У коре нисд сохде мибу,
Ве гъер духдер, гъемчуьн кукеш
Ихдиёри эри сохде
Дуьл ю кире хосдениге,
Чуь хэёлгъош. Эри вихде
Оммо гуюм э инжиге:
Дан, биё дуьл энунигеш
Суху лап сэхд. Энжэгъ у вэхд,
Хунде миёвт гъисмет ве бэхд:
Пон вэхуьшде, дес духдере
Гуьрде, зиёд сохд чуьн хьовир,—
Фикир сох, вих екигере!
Бире чумгъой Марал гъови

Гуфди гъэгърлуь: — Эгер эз ме
Сохденитге нэгид, данит ме,
Ишмуре нигьилуьм дире
Гьич е бэхдиш, миёйт сухде.—
Булиширеш зу дуз сохде,
Рафд, де гьичиш не гуфдире.

10

Е орине Пон э шегьер
Бире вогошд. Гье эз сегьер
Э больница оморе у
Э ён эн дер вини сеге,
Хуб винире, думут сохд у:
Дирем уре эжеиге
Ченд гилегьош, неки ебо,
Оммо э ер гьеебо
Не дануьсд у селт овурде,
Дарафд дору. Гуьрде десгьой
Корсохгьоре, вини бирден
Э кровать сие муйгьо
Мотейлере, ни дануьсдгьо
Гьич нефесиш вокошире,
Пон куьнд бире, денишире
Э зир лухьуьф жендеклере
Э гьэд жоне, эзмишлере,
Песде зури гуьрд деслере
Э дес хуьшде, э дуьл аста
Гуфди: — Гьони мимуьруь и,
Эз сестра дерзе хосде,
Гуьрд эз гьемей домогьлуьи
Гуйге товуш пенжерегьо
Е дэгьдэгьэ торик бисдо,

Ве дерзере зурн весдо
Ве эз гъемей эн зиреки
Э жонсуьзе гъул гӀзил зе.
Песде бире дурле эз ки
Кровать, эз фелдшир Ризо
Пуьрси ире ки э и хьол
Венгесдиге. Фелдшир рэхьо
Сохд ехэре, аста гуфди:
— Пире Шалбуз бригадир,
Э ю сухде дуьл кулаки,
Ди шохьонгум эз пэхьники
Э пойней эн догъ гьисдигьо
Келе сэхьрой гендуьмире
Участкей эн егъдилире,
Ю э пушо бу гуфдире,
Э гӀэрей эн колхозникгьо,
Хосди соху селт нисд уре;
Рохьо дори гӀов дешгьуре
Э гъэд зими... Оммо и вэхд
Мотейле э сегюревоз
Эз кин дусдгьо эз дигь эн Лэх
Оморе бири пушово,
Дири келе зур эн гӀове,
Сэхд гӀэнж гуьрди бирден лове,
Эгъуьл сохди, ки зур эн гӀов
Нисд мисоху селт зимире,
Тейте э дигь ю расире,
Нимей зимиш мибу пуч, лов,
Е ченд гофгьо э руйлей велг
Нуьвуьсде зу, э лӀгӀэй сег
Доноре, фуьрсори э дигь,
Оммо дуйшме легь—легь зере
Эз песой эн дор палуди

Гуърди гІәил школере
Тасунди эз гъувотигъо
Э зир пойгъо, сохди эзмиш,
Хунде, ки эз гІәзиетгъо
Муърди, Шенди э гъэд зими.

Духдир сере тик вегуърде
Э ёр ю хуб омо бирден
Сег э ён дер, нуьшдебугъо
Эн ки буге, кире гузет
Сохдембуге, э е логъош
Не жуьмуьсде, мунде хъэсрет.

Песде бире эз Мотей куьнд,
Гуш дошд нефес дуьл энуре,
Олхоинлуь сере буьлуьнд
Гуърде вогошд, фелдшир юре
Гъишд чуь буге сохде, ве ю
Ведарафд эй сеге дире,
Э лэгІәй дер мундиге у.

Сег гъе гъечу дуз не бире,
Не жуьмуьсде гъе нуьшдебу,
Гуйге эдей гирисдембу,
Ве ченд кукгъо, духделегъош,
Кура бире, гуши—гуши
Гоф мисохдуьт, коминишу
Даравге зу. Оммо угъо
Поне дире, дуз поисдуьт,
Дануьсде хьол дусде хосдуьт.
Духдир гуфди: — Гьони бурайт,
Нидим иму дусдлешмуре
Э дес уьлуьм,— ве сер сеге

Совусд ченд бо, гене гуфди,—
Не шинири туыллеш беге,
Де бура герд эй туь э дигь.

11

Гуьлгьой доргьо э гьер логьо
Рихде эз вор чуьн верфлегьо
Эз бегьергьо бисдорут пур,
Е глэлемет доре обур.

Дироморут, «миёв глэмел»
Гуфдире чор одомигьо.
Дире, шинохд Пон эзугьо
Энжэгь хэтот эн райкоме,
Угьойгере нешинохд у,
Десгьошуре зури гуьрд у,
Гуфди: — Нуьшит весси жиге,
Кабинет ме, чуькле гьисдгеш,
Хьозурум э гьуллугь имшу!

Хэтот гуфди: — Игьо гьисдуьт
Комиссия, дуз э кишму
Оморет дусд, ве лап жэхьдуьт
Глове дире, герме глове,
Ве чуьниге уре гьувот,
Ве мидануьт кумек бире
Эй вокурде унжо курорт.

— Э сер чум ме,— гуфди духдир,
Берд угьоре, не бире дир,
Бурмунд глове, жигегьоре,
Эй вокурде хьэвуьзгьоре,

Жергегьой эн хунегьоре,
Сурет кеши э дереи,
Гье эз биней догь сер гуурде,
Мибуге чуй парк вокурде.
Ве нуькерей эн нуьгърейш,
Согъ сал шэхде зеренигьо,
Мибуге бэхд одомигьо.

Камиссия гьер тарафлуь
Э кор тигъэт доре, гуфди,
Ки и жиге егъин гьисди
Гуфдире лап зурбо хэйрлуь,
Ве ки гофсуьз, норе миёв
Пуьрсуйш, зур миведиров
Гъэрор, эри вокурден
Курорт э и чул—дереи...

Сэхд гъэдерсуьз Пон и руз бу
Рази эз ю. Воисдембу
Егъин винуь Риспо ёре.
Оммо гешде гьер логьоре
Офде нисе дануьсденбу.

Ве эхирде вохурд э у
Одохлуй эн Егъдил — Зогъов—
Зиндее почт, поисде у
Пуьрси ёре... и вэхд эз ов
Мивогошдгьо Егъдил, вини
Эзир эн дор апелсни
Э Поневоз Зогъов ёре.
Шенд эз герде зу тогъоре,
Хэрегуше, уьрдеггьоре,
Туфенге зу пур сохд патрон

Ве гъэлеж гуьрд э сер эн Пон,
Гуфди: — Бигьил чуьн хэрегуш,
Муьруь эз е гуниле уш,
Гъеле э ёр меревозиш
Кори уре? Нисди вози!
Ве энгуьше э сер чохмох
Веноре у, шиши муьхькем
Сес лов бисдо, дуреш туьтем
Буй доре, жесд, Пон кура сохд
Гъошгьоре сэхд, десеш кеши
Э лой эн душ, эз жеки хун
Бисдогьо зу веде, лол мунд,
Гуьлом гуйге бисдо хэшил.
Бирден Зогьов ве кибуге
Уре гуьрдуйт эзир луьге.
Ве гье и вэхд е догьлуйге,
Мигирошдгьо, воисд бирден
Эз дес Егьдил ведешенде
Туфенге селт. Оммо чуме
Вокурде Пон, гуфди эз мерд:
— Меги уре, бигьил бурав,
Эзу нисдуьм ме селт гъэгьри,
Сечме энжэгъ пуге бурра
Е заралиш гьич не зери.

Егьдил гуфди: — Меги ебо,
Хьэйф, не муьрд у, гъеле бигьил,
Мисохум ме егьин тигьин
Хун энуре эзир эн пой!

12

Вэгьифеи зу лов бисдо,
Тегьер кулок э гьемей дигь,

Могълугъ глѣйб сохд ве номус до:
«Чуьни беге, Пон гоф сохди
Э одохлуй Егъдилевоз,
Э духдер эн дигъиревоз,
Гоф не соху, жун юре у
Эри жэгІмет эдей доре,
Шуьле — куте хос сохде у.
Оммо Егъдил куьгъне коре
Гуьрде э дуьл, эдей гешде
Эз зир хориш е себебле,
Е гъэлпиле, буш лембеле,
Уре эри зере куьшде
Ве оммо зу кура бире
Холе—холу э ен Егъдил,
Глѣйблукъ хундуьт Пон духдире;
Ки у эз гъэгър э пушой дигъ
Э ёр Егъдил бири соймиш,
Беге, и кор нисди коми,
БигІэдети ве бишэгІри,
Эри эню беге кеми,
Беге духдер гъэгъти бири?»

Гъэриш бире инжо Риспо,
Гуфди: — Гофе дургу бердит,
Е усוליш не сохди, Пон,
Эз Егъдил сэхд глѣйбе гердит,

Хосденигеш, эгер Егъдил
Э кор эри бире веди
Э пушой эн согъ мемлекет,
Оммо эдей зере лекет

У э коргьой эн культури,
Рафде эзу гье э дури.

Унегуьре, у э десдин,
Куьгьне гIэдeт, э у гьелеш
Домундигьo, не дануьсде
Биней коре, эз далдале
Хосди куьшуь гье нипногьогь
Одомире, хосденигьo
Хори чару э гуьллуь богь.

Данит, эгер мивоисдге
Поне беди сохде э у,
Эз НВД—е мердгьоре у,
Нивогордунд, диеш войге,
Михосд уре беруьт угьo,
Нуьшунут е паздегь салгьo,

Сефгире дуз сохде гIэме
Гуфди: — Ченд бо гуфдирем ме,
ГIэруьсире зу нуьшуним,
Гировунде верасуним.

— Дузи, дузи,—гуфди дедеш,—
Гене те е бологь, еде
Кор вэхуьшде, чуьтам гири,
ГIуьмуьр меш де лап пир бири,
ГIэруьсире зу нуьшуним,
Гье э и мегь верасуним.

Э гоф деде гьемееки
Рези бире, бурра бесдуьт.
Екемигеш нуьшде, песде
Ведарафдуьт еки—еки.

Егъдилиш, дол нушдебугьо,
Сере гуьрд э гъирогъ диван,
Хосд хисуь сэхд ченд суткагьо,
Вогосире гье э дивор.

Руспо э сер раче душгьо
Сипре шоле дегуьрд, пушо
Сохде дере, рафд эри рэхь
Сохде дедейхолушуре.
Вогошдеки, бире темэхь,
Дегуш сохде кучешуре,
Хосд эз кучей дусд гирору;

Гирошд дише, эз ён бору
Вини эз дуь пенжерегьо
Мирихдуьтгьо товушгьоре.
Гъич не куфде мижегьоре,
Куьндле бисдо, ве пердегьо
Не дорут хуб очугъ минкин
Дусде ёре эри дире,
Гуфди: — Белки, уш пичире
Эз вэгъифе э думитгьо
Дуьл ю бири зурбо хэреб.
НэгI, нэгI, — гуфди Риспо жугьоб
Доре юре, э булутгьош
Денишире, гене гуфди, —
Ки дануьсде фурмуш сохде
У коре, сэхд дарафди
Э эшгъ, эдей э кор сухде,
Э дургьо лов сохде гъэнет,
Чуьтам диеш дануге ю
Кумек бире э инсонет,

Риспо, динжлуь бире, дес ю
Омо э сер сине гуьрде,
Рафд э хуне, пой вегуьрде,

13

Више гуьндуьр е гIэлемет
Ухшеш бу лап э гъэлече,
Эз сад жире нэхчгьо, муьгьбет,
Гуьрде бу у сипре хунче.

Э гъэд эню Риспо ве Пон,
Чуьн игидгьой овосуне,
Гъутинере э гъутине
Зере, аста минорут пой,
Верфиш жингъ—жингъ сесле доре,
Мигьшд э ю нишонгьоре.

Э дур, э дур рафдуьт угьо,
Чуьнки екиш эз дигьигьо
Не винуьт селт. Оммо бисдо
Гъовой эн руз бирден дегш,
Кулок вэхуьшд, фит зе, сес до,
Верфиш бисдо гъэтмэгъэриш,
Э гужевоз рэхъэ офдуьт,
Жуьро бире э гъирогъ дигь,
Кучеюре гьер мерд рафдуьт...

Расики э хуне Риспо
Векенд эз тен зу пальтуре,
Э утогъ ю дарафд. Уре
Бу тэгIдие сэхде нубо,
Эзуш бэгъэй сэхд у бу бор.

Э кор хуне. Ве иллогьки
Э коргьой эн хьозурлуьги
ГӀэруьси эн Егъдил бирор.

Оmmo не бу э и минут
Э ёр энуне кор, нубо,
Конспектгъо, институт,
Эз севгиле гӀэзизе Пон,
Чуьнки бу шор у гъэдерсуьз,
Э хуби ю ниевгъо де
Гъич э гӀуьлом инсон офде.

Э и бугъо шор эхирсуьз
Шини у эз утогъиге
БигӀэдете сес Егъдиле,
Гуфдигъо ой, зу егиле,
Муьрдуьм дедей, деше жиге!

Терсире сэхд, Руспо дарафд,
Вини бирден сифет Егъдил
Зери зерди, кемер гъэди,
Ен шуьгъэмеш гуьрди дарам.

Уре зури дегердунде,
Дедей, хэгьер гӀэрс рихунде,
Пуьрсируьт зу чуь бириге,
Э сер ю чуь омори́ге.

Гъиркей деде не поисде
Гуфди: Кук ме, ки дануьсде
Бириге сэхд хиник туьре,
Белки огъу дори туьре?

Егъдил гурунд кеши нефес,
Ве жугъоб до чуьтам гири:
— Гъич хиникиш не расири,
Огъуш мере не дори кес;
Эзи е-дуь сэгIэт пушо,
Э ён гъомбор гъисдики ме
Чуь бисдоге ён шуьгъэм ме
Гъечу дорд до, лап те гушгъо
Жегъисде хун, ме дегешдуьм,
Оммо гене зу вэхуьшдуьм,—
Гене гуьрд у ён шуьгъэме,
Божэхъ дешенд,— муьрдуьм де ме!..

Гъовум — гъэрдеш бире кура,
Хосдуьт беруьт зури уре
Э больницай шегъер. Оммо
Руз торики зере томом
Гъэзоблуье туфон вэхуьшд,
Гуйге догъгъо эз гъэд е муьшд
Природа бире лов—тум,
Сергуьрд зере буьруьж, тутун
Хьол Егъдил гъе бире гурунд,
Сереш дие у нижумунд,
Энжэгъ дес ю жарундембу
Ен шуьгъэме, гуйге добу
Е тиге сенгъ э унжиге,
Венжирембу э сад жиге.

Риспо дире, тоб недо де,
Видовусд зу эри эн Пон.
Э песою холе, деде
Зеруьт божэхъ: — Эй, Риспо, пой,
Вогорд, мера эки энун!!

Оммо Риспо э гъэд туфон
Видовусде, ведиш немунд.

Гъемей хуне э дерд домунд,
Ки муькуьшуь у Егъдиле,
Мивегуьруь Зогъов гуьлеш.

Дегь минутгъо не гирошдуьт,
Дироморут духдир, Риспо,
Гъеме бирден гъогъ, вэхуьшдуьт,

Дире сэгIэт нечогъэ Пон,
Гуфди, трубкара норе
Эй ю: — Тиже, апендицит.
Не мундими дие чоре? —
Эз пире мерд аста пуьрси.—
Эйчуь гъечи лап сохдейт дир,
Не фуьрсорейт эри духдир?
Гуфди гене э пире мерд.
Гу, гъич екиш сес не сохде
Э хунейге даравт гъеме.

Не фуьрсоре де ю вэхде,
Егъдиле гъе э гъэд утогъ,
Сохд зури апирация.
Уьлуьме нисд сохд эз кук догъ.

Рафд е сэгIэт. Вокурд сие
Чумгъоюре аста Егъдил,
Дениши тиж э руй духдир.

Э хунейге холу—гIэме
Гуши—гуши сохдуьт гъемме:

«Согъи, согъи», жесд гоф ченд бо
Ве не мунде дие хэсде,
Эз тираклеј дериш песде
Денишируѣт нубо-нубо.
Пон нуьшунде сестраре
Э ён нечогъ, гуфди: — Мера,
Хуб тигъэтлуѣ дениш, жун ме,
Воре диrow гъич е инсон,
Бисдоге хъол нечогъ усол,
Зу хэбер ди, гъелбет э ме.

14

Е орине гиrowд битов.
Поисд кулок, поисд туфон.
Э кин Егъдил диrowмо Пон,
Эй фегъм сохде песини дов.

— Де хуб бирей, мидани туѣ
Оринейге рафде э кор,
ГІэруѣсиреш нуьшунде шор:
Эгер огол зериге туѣ
Миём ёгъин, межегуѣм меш,
Ченд салгъои не бирем ме
Э гІэруѣси дигъ ватани,
Эзир зурнов не вежесдем
Лезгинкеј эн дагестани.

Хэндуѣсд Егъдил, дуз поисде:
— Эн туѣ дуьшме нисдуѣм беге?

— Дуьшме? Эйчуѣ? — Пон жугъоб до,
Душеш екем еново до.

— Лап согъ боши, гьечу буге,
Гьэлет бирем, сох бэхлемиш,
Бируьм тегьер буше гьэмиш,
Гуьрд дес Поне. И вэхд, гьелбет,
Эз гьер логьо деде — гIэме,
Ведабурра Поне гьемме,
Гуфди: — Хьисоб сохдебирим,
Куьшде эз гьэгьр кук имуре,
Шори сохдут. Келебебе
ГIэруьс юреш мивегири.—
Ве зиёд сохд — О, чуй дим бэхш,
Иму туьре, э гьэрд дусди,
Те гIуьмуьрлугъ бу верзуьшлуть,—
Думит сохде тигьэтлуть гешд,
Гуфди гене пире догьлуть —
Ужире чи гуйге нисди.

Пон астала гуфди: — Гьисди!
Ве зиёд сохд.— Э сегьери
Гьемей хори э шей дери,
Эз темизи, эз хьэвес дуьл
Е духдере соймиш сохдум,
Эзуновле думитгьой ме,
Хьёлгьой ме, жофогьой ме,
Бенд бисдорут гьеме э у.
Оммо очугъ хуб ме не у,
Гьич вохурде нидануьсдим,
Унегуьре, кими рузгьо
Вохурде нидануьсдимгьо
Хьол екире мидануьсдим
Э десдин эн Зогьовевоз —
Зиндее почт имуревоз,—
Песде десе вено хошлуть

Э душ Риспо, гене гуфди.—
Ве гуом, у духдер гьисди
И надуьшменд, гьэрэгъошлуь.

— Жун ме! — гуфди зурбо шори
Сохде деде,— ихдиёри
Эй вегуьрде Риспоймуре!

Пире мердиш гьэл гуьрд уре
Ве моч сохде, гуфди: — Веги,
Зу э сер ю дуюьур деги,
Минуьшуним, не бире дир
Гьэруьсигьой гьердуьшмуре,
Гье э е руз, э суьгъде дигь
Гьемей гьуьлом винуь бигьил
Келе гьисмет, бэхд ишмуре
Ве эз ишму бу у жогьил.

15

Дигь эн Гьэре песини вэхд
Шинири пес-песееки
Ченд хэбергьо, дуь эз еки
Келетегьо, гужлуьгьо сэхд,
Э дургьо эз товунешу
Рафдигьо сес. Екигешуш
Ини, э гьер куьнж дигь раси,
Шори сохдут мердгьо, зенгьо
Эз товуней дуь гьэруьси
Гье э е руз: Егьдил-Зогьов
Ве Пон-Риспо. Ве кимигьо
Гуфдируьт эх михурим—гьо!

Себэхъуьми е коригеш,
Е тэгIрифe кор—шоригеш
Э гIуьлмуьр эн Пон расд омо;
У бу когъоз доктор гIилми,
Академик Сутов Жомол,
Дорембугъо уре жэгIми,
Ки книг нуьвувьсдигъо
Эз товуней гIэзор кути,
Гъобул бири эз гIуьзети;

Эзуш бэгъэй — карасдигъо:
Ренгаппарат, тозе мошин
Дендугъо хос сохденигъо
Веуьрди у. Дие чъуни
Шорте кор э зиндегуни.
Ве рузиге, руз эн хоши,
ГIэруьсигъо пур бируьтгъо,
Дигь пур бугъо музык, хъэзи,
Огол зере эз дигь Гъози
Э кин гIэил, мимуьруьгъо
Гъони-гъони, бердуьт уре.

У мидануьсд руз шори ю,
НэгIд овурде, экири ю
Фуьрсоре зирдеси юре,
Оммо ю рафд, гуфдире ки,
ГIэил гъисди бэхд эн иму
Ве биьвгъо деврон иму,
Кумеги ме лап гереки...

Воисдени э инжо ме
Очугъ гуюм эпушоки;
У э гIэил бире кумег,

Ве песово вогошдеки,
Э гъэд више омо куьше,
Нивогорду ебош де у
Э кин раче Риспой хуьше,
Э кин пире дедей хуьше
Ве ни дануь гъич хунде у
Проект эн вокурдеи
Тозе курорт жунсогъире,
Гъич е гIэрслей зен догъиреш
Ни винуь у э рихдеки.

Дердлуь гъисдгеш лап у жиге,
Не бурмунде лап е тике,
Э кутэхъэ тегьер семе,
Ме нидачуьм, гъисди гъэрд ме.

Жилгъэ эз дигь Гъози уре
Э шинохэ више деберд,
Бугьо екем тепе-тепе,
Гъово бу тор э ранг дуре,
Ве э дургьо гуйге сессуьз
Нуьшдебируьт сипре гъозгьо,
Ки дануьсде эз ээзгьо
Бируьтге селт угьо жонсуьз.
Ве оммо эз гIэрей доргьо
Бируьтгьо сук ве довомлуь,
Гуйге аста сес гъоволу
Ве сес зурнов сазандаргьо
Э гуш эн Пон дарафдембу

Дуьл энуре хош сохдембу.
Ве гуфдире унжо мере
Гъисдуьт гузет, зу пой вечи,

Оммо и вэхд бирден зере
Эз сер энү е-дуь гьэмчил
Е озгьуне бугъэе кук,
Ве э лэгIэш вогъунд лугу
Ве беседе э расеревоз
Сэхд эз бугъоз, уре кеши
Дору деберд. Ве эз овоз
Гуфди: — Бири дие хэшил,
Гьисди бегъем, кеш Марал ме,
Буйругъ туьре бегъем сохдем,
Имогъой туь гьисди эн ме,
Зубош, де пуч месох вэхде.

Марал лерзи, гуьрд сифете
Э пенжегъо... Кук лекете
Тик гуьрд уре эри зере:
— Кеш вэхд нисди, гье имишев
Мидобоши туь э кеше,
Мибу бике эз туь мере
Ве мигъилим дигъ догъире,
Себэхь сберкнишкереш,
Эз бешму мивесдони
Гьэм заемгъой эн суьрхиреш
Ве зу э рэхь миофдоним...

СЕРНОМЕ:

Эз редактор 5

Стихигьо

Шор не сохди	11
Согъ боши гуфдирен	12
Э ён Кремля	13
Когъоз эри дедей	14
Э музей Ленин	14
Э цех парчен	15
Чуь э чуь гуьнжуьсдеге	16
Нуькере ве уьрдег	17
Музыкай Шопен	18
Тозе астара	19
Э лутке жесдеки	19
ГІэзизе Дагестан	20
Завод Дагогни	21
Меслэхьэт эн дусд	22
Эз товун чумгьо	23
Гуьндуйре комбайн	24
Онгур чирен	24
Мере гереки ГІэтош	25
Э Куба гьнсди	26
Дефдер гьултугьн	27

Гене э ёи тувнуым	28
Э мейду	28
Гъэлей Дербенд	29
Чигърег бебей ме	30
Тувни ми Сэгъедет	31
Дусдгъо — тойгъой ме	32
Журо нисоку	33
Саз Суйлейман	34
Гуш дор, гром	35
Едигор игид	36
Э тозуи едигор	37
Э зугъуи тати	38
Не сохдем войге	39
Эри книг ме	40

Поэма

Гъэзиге одоми	43
-------------------------	----